

СТАНОВИЩЕ

От: доц. д-р Едуард Василев Маринов, Департамент „Икономика“, Нов български университет, професионално направление „3.8. Икономика“

върху: научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 3.7. Администрация и управление (Предприемачество, конкурентоспособност, бизнес развитие, изкуствен интелект), обявен от Нов български университет в ДВ бр. 44/19.05.2023 г., с кандидат гл. ас. д-р Юлиана Божидарова Хаджичонева

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет

Представените доказателствени материали показват съответствие по националните минимални изисквания и изискванията на НБУ за показатели А и В, а за групите показатели Г и Д значително ги надвишават, както и по показателите, задължителни за НБУ. Прегледът на предоставените от кандидата доказателствени материали ме убеждават, че са спазени всички количествени изисквания на ЗРАСРБ и на Нов български университет за заемане на академичната длъжност „доцент“.

II. Изследователска дейност и резултати

1. Оценка на монографичния труд, включваща оценка на научните и научно-приложните приноси на автора.

Представеният монографичен труд – „Предприемачество, иновации и изкуствен интелект в България – динамика и управление“ (2022) напълно съответства на изискванията за хабилизационен труд както по отношение на обем и съдържание, така и на актуалност, научни и приложни приноси. Следва да отбележа, че за мен беше истинско удоволствие и привилегия да бъда научен редактор на монографията.

Монографичният труд е задълбочен и с ясно изразен приносен характер по отношение на научно-теоретичните обобщения, но и от гледна точка на въведените и апробирани разнообразни научно-методологически подходи и особено – на практическата стойност и иновативност на резултатите в научно-приложен план. Темата е със силно застъпен интердисциплинарен характер, обединяваща по синергичен начин икономически и управленски теория, методология и собствени емпирични проучвания, като авторът демонстрира задълбоченост и успешно прилага при разработването ѝ разнообразни първични и вторични научни подходи и средства, в т.ч. и разработени от него методологически и емпирични изследователски инструменти. Трудът е структуриран балансирано.

Д-р Хаджичонева показва задълбоченост при изследването на предприемаческата и иновационната динамика и нейното управление, опирайки се на фундаментални идеи на икономическата мисъл, прилагайки аналитични модели за екосистемна оценка на развитието и изследвайки водещи технологични и иновативни практики и решения в предприемачеството и управлението с фокус върху напредъка в България. Авторът демонстрира научна зрялост и амбициозност при реализирането на изключително комплексно интердисциплинарно проучване, което дава възможност да се формулират важни научни резултати с висока степен на практическа приложимост в областта на практиките и управлението на предприемачеството и иновациите, допълнена с апробация на резултатите в раките на няколко собствени теренни проучвания.

Трудът е уникално за България, а и в международен контекст – както от теоретична гл.т. по отношение на възможностите, които промените в теорията и средата създават по отношение на предприемачеството и иновациите (и по-конкретно изкуствения интелект), така и като емпирично изследване на приложението и отражението им в реалния бизнес в България и динамиката на развитието им в последните години.

Като основни теоретични и практико-приложни постижения на направеното от д-р Хаджичонева изследване могат да се открият:

Първо, от гледна точка на създаването на ново знание, чрез задълбочено интердисциплинарно изследване на предприемачеството, иновациите и изкуствения интелект са обобщени и типологизирани основните икономически концепции и теории, които формират рамката на съвременните икономически и управленски виждания и обуславят появата на нови предприемачески възможности, заплахи и рискове, и следователно определят потенциала и ограниченията при вземане на управленски решения за предприемачеството, иновациите и бизнеса, включително и най-вече в кризисни времена и конкретно в пандемията от Ковид-19. Това дава възможност на кандидата за оценка и анализ на въздействията от кризата и за систематизиране на някои общи перспективи за динамиката и управлението на предприемачеството и иновациите, като са направени изводи и препоръки за бъдещото им развитие.

Второ, от гледна точка на систематизирането и обогатяването на научно знание, са обобщени, сравнени и критично изследвани приложенията на екосистемните подходи за изследване и оценка на предприемачеството и иновациите и е предложен аналитичен преглед на българската предприемаческа и иновационна екосистема въз основа на изведен авторски модел за анализ на двете екосистеми. На тази база са обобщени актуалните подходи за изграждане и приложение на бизнес стратегии и стратегии за конкуриране посредством разработката и внедряването на иновативни когнитивни технологии и са систематизирани са общите и специфичните ефекти от въвеждането и използването на иновациите на изкуствения интелект за прогнозиране и вземане на решения като препоръка за икономическата и бизнес политика.

Трето, от гл. т. на научно-приложната насоченост на изследването, на базата на систематичен анализ на широк кръг от изследвания са открити тенденциите и динамиките за управление на предприемаческата и иновационната екосистеми, включително чрез представяне на собствени емпирични проучвания, глобални синтетични индекси, макропараметри за растеж, бизнес статистика, агрегирани данни за иновативните български предприятия и приложението на изкуствен интелект. Това, заедно с предложените иновативни модели за подпомагане на управлението на съвременната фирма при оценяване на бизнес стойността, създадена от прилагането на иновативни решения и изкуствен интелект, в т.ч. при внедряване на иновативни решения в секторите на финтеха, търговията на дребно и електронната търговия, дава възможност за извеждането на обосновани препоръки за бъдещото развитие на предприемаческата екосистема в България, а и по-общо – в глобален план.

Без това да изчерпва всички приноси моменти на монографичния труд на д-р Хаджичонева, в заключение, той съдържа приноси, които могат да се характеризират като създаване на ново научно знание, допълване на съществуващо знание, като имат и сериозно застъпен иновативен методологически и научно-приложен характер. Монографията е разработена добросъвестно и задълбочено, напълно отговаря и дори надвишава като обем, качество и задълбоченост изискванията за съдържание на монографичен труд.

2. Оценка на приносите в останалите приложени публикации, направени след назначаването на академичната длъжност „доцент“.

В справката си кандидатът е представил малка, но предостатъчна от гл.т. на изискванията на ЗРАСРБ и НБУ, част от публикациите си от периода след придобиването на ОНС „доктор“ и назначаването си на академичната длъжност „главен асистент“ – 3 студии и 1 статия в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, 10 студии и 6 статии в нереперирани издания с научно рецензиране или редактирани колективни томове и 4 глави от колективни монографии. Публикациите на д-р Хаджичонева са в периодични издания и колективни публикации със задължително рецензиране.

Изследваните от кандидата проблеми се отличават с ясно формулирана теза, задълбочени проучвания и постигнати конкретни резултати с полезни за науката и практиката обобщения, изводи и препоръки, като наред с обогатяване на резултатите, вече отбелязани във връзка с монографичния труд по отношение на предприемачеството, конкурентоспособността, бизнес развитието и изкуствения интелект, кандидатът сериозно разширява полето на научните си интереси в области като международните икономически отношения, потребителските преживявания и възприятия, устойчивата конкурентоспособност на национално равнище, взаимодействието между бизнеса и публичната администрация, развитието на електронното правителство и електронното здравеопазване, обществото на знанието и др.

Основните научни и приложни приноси в студиите, статиите и научните доклади на д-р Хаджичонева могат да се обобщят в теоретично обобщение, класификация и анализ на различни аспекти на предприемачеството (като концепция и като екосистема), конкурентоспособността (на микро- и макроикономическо ниво) и въвеждането на нови технологии в управлението и развитието на бизнес дейностите (с фокус върху изкуствения интелект), множество практико-приложни и емпирични апробации на различни техники и методи за измерване на бизнес представянето, конкурентоспособността и използването на когнитивните технологии и изкуствения интелект в бизнеса, и много други. Трябва да се отбележи смелостта на кандидата да създава, използва и апробира различни нови методологически подходи, които често са интердисциплинарни, и допринасят за оригиналността на теоретичните, но особено – на практико-приложните резултати от изследванията ѝ, които са ясно изразени във всички публикации.

Особен интерес представляват силно приложно насочените изследвания на кандидата в областта на внедряването на иновационни технологии и ИИ в управлението и организацията на бизнеса, както и във връзка с неговото интернационализиране, както и ясните и обосновани препоръки за възможностите за повишаване на националната конкурентоспособност на България.

3. Цитиране от други автори.

Въпреки че в документите по процедурата са посочени малка част от всички цитирания на кандидата (над 60), показателен за цитируемостта на публикациите на д-р Хаджичонева е фактът, че в справката са посочени значително повече от изискуемите цитирания, като са представени както цитирания в публикации в най-престижните международни научни бази данни – Scopus и Web of Science, така и цитирания от реномирани български автори в тематиката на изследванията на кандидата.

Като се вземе предвид това, както и че цитирането отнема технологично време след публикуването, а повечето представени публикации са направени през последните няколко години, може да се приеме, че индексът на цитиране на д-р Хаджичонева ще продължава да нараства значително през следващите години.

III. Учебна и преподавателска дейност

1. Аудиторна и извън-аудиторна заетост, работа в електронния обучителен модул "MOODLE – НБУ", осигуряване на студентски практики и стажове, работа със студенти и докторанти.

Представената информация за аудиторната и извън аудиторната заетост показват значителна натовареност в учебния процес, която съответства на и дори надвишава значително изискванията на НБУ за щатни преподаватели, според Наредбата за заетостта на редовните преподаватели на НБУ. Преподава в магистърски и бакалавърски програми на Департамент „Администрация и управление“, Департамент „Икономика“ и Департамент „Политически науки“ на НБУ – МП „Бизнес администрация“ (МВА); МП „Маркетинг и мениджмънт“; МП „Управление на човешките ресурси (на английски език)“; МП „Управление на туризма“; МП „Мениджмънт за организационното съвършенство“; „Управление на бизнеса, технологиите и иновациите (на английски език)“; БП

„Управление на бизнеса и предприемачество“; БП „Туризм“; БП „Международна политика (на френски език)“.

Д-р Хаджичонева е публикувала авторски материали в системата "Moodle НБУ" за два курса – „Конкурентоспособност и бизнес развитие“ и „Конкурентоспособност и иновации“ (в частта за конкурентоспособността), обхващащи изключително широкообхватната насоченост на научните и приложните интереси на кандидата.

За периода 2014-2022 г. д-р Хаджичонева е научен ръководител на 13 дипломанти (бакалаври и магистри) и е рецензирала над 40 дипломни работи в бакалавърски и магистърски програми. Участвала е в множество комисии за държавни изпити – над 10.

2. Работа с Еразъм-студенти и преподаване на чужд език

Д-р Хаджичонева е разработила и провежда в програмите на НБУ (в т.ч. за Еразъм+ студенти) 6 самостоятелни аудиторни и два тренингови курса и на английски език – „Project Management“, „Business context and HRM“, „Strategies and policies for HR planning and management“, „Innovation and creativity in organization“, „Project: Project Development, „Project: Talent and workforce planning“, „Seminar: The Role of the HR manager in the management of the business“, „Икономическа политика на устойчивостта I“ (на английски език за Еразъм студенти), един самостоятелен курс на френски език – „Finances publiques et politique budgétaire“ и един курс на английски в съвместните програми с University of Sheffield (York) – „Entrepreneurship&Innovation“.

3. Оценки от анкетите на студентите.

Наред с множеството ръководства на дипломанти и активната съвместна работа със студенти, които показват, че д-р Хаджичонева е харесван и предпочитан от студентите преподавател, за качеството на работата ѝ със студенти свидетелства и високият резултат от средна оценка от анкетите за удовлетвореност на студентите от курс и преподавател – 4.14 от максимално 5.00 за последните 10 семестъра.

IV. Административна и обществена дейност

1. Участие в колективни органи на управление на НБУ.

Д-р Хаджичонева редовно и активно участва в заседанията на Департаментния съвет на Департамент „Администрация и управление“. За периода 2015-2019 г. е член и на Програмния съвет на Департамента, а от 2020 г. е член на Програмния съвет и на Департамент „Политически науки“, програмен консултант на МП Бизнес администрация, БП Управление на бизнеса и предприемачество. Редовно участва и в различни мероприятия за студенти и докторанти. Участва активно и в разработването на нови курсове (4, от които един на френски език), усъвършенстването на такива и иницирането и усъвършенстването на програми (БП Управление на бизнеса и предприемачество МП Бизнес администрация) в НБУ. Член е на научния колектив на научно-изследователския проект „Иновационни модели за повишаване на конкурентоспособността на земеделските стопанства в България“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ към МОН.

2. Обществена активност.

Обществената дейност на д-р Хаджичонева също е активна – работи активно с научно-изследователски екипи в редица държави и на различни континенти, в т.ч. Франция, Чили, Алжир, Мароко, Камерун и др. Член е на международни и европейски изследователски мрежи, напр. на Международната асоциация на икономистите с френски език AIELF, Европейската изследователска мрежа ERECO-PGV, в която от 2021 г. е и член на борда. Асоцииран изследовател към Центъра за институционални изследвания на Университета Бернардо О’Хигинс в Сантяго де Чили, Чили, член на Редакционната колегия на международното списание на икономистите с френски език RIELF и рецензент на списание „Икономическа мисъл“. Участва в организирането на 3 научни форума и една

лятна школа на НБУ, взима постоянно и активно участие в различни мероприятия от програмата за обучение на преподаватели на НБУ и е активен участник в дейностите на франкофонския център на НБУ.

3. Привличане на студенти в програмата.

С високия професионализъм и добрия начин на преподаване, както и с участието си в различни инициативи за привличане на кандидат-студенти д-р Хаджичонева допринася за комуникационните дейности на Департамент „Администрация и управление“ и привличането и задържането на студенти, като следва да се отбележи и активната ѝ съвместна публикационна и проектна работа със студенти .

V. Лични впечатления от кандидата

Д-р Хаджичонева е амбициозен млад учен, който спазва стриктно професионалната научна етика и стандарти, показва изключително колегиално отношение и заинтересованост към работата на колегите си и развитието на Департамент „Администрация и управление“, както и на НБУ в по-общ план. Като учен несъмнените достойнства на кандидата са, че е изключително активна по отношение на изследователската и публикационна дейност и мобилизира научен потенциал за реализиране на научните и практически цели, които си поставя, работи с лекота в научни екипи, както и че има опит в управлението и изпълнението на научни проекти. Д-р Хаджичонева притежава научна интуиция да открива нови и важни теми, да формира иновативни методологии и достига до значими конвертируеми в практиката резултати. От съвместната си работа с нея съм установил, че кандидатът е завършен учен с голям потенциал за разширяване на творческите си хоризонти.

VI. Мнения, препоръки и бележки по дейността и постиженията на кандидата

Запознаването с цялостната дейност на д-р Хаджичонева и най-вече с приложените публикации позволява добре обоснована положителна картина на нейната характеристика в качеството ѝ на кандидат за доцент в НБУ. Без това по някакъв начин да намалява значението на приносите и предимствата на кандидата, съществуват предпоставки за някои препоръки за бъдещата ѝ работа като изследовател и преподавател:

1. Преобладаващите анализи на предприемачеството и конкурентоспособността в България биха могли много добре да се развият по-нататък с по-широкообхватен сравнителен анализ в международен план, както и с оценка и на факторите за успех или неуспех на предприемаческата дейност, от които българското общество и стопанство могат да имат сериозна полза. Заедно с това би могло да се обърне по-голямо внимание на конкретни трудности и проблеми пред България по пътя на развитието на предприемаческата екосистема както в страната ни, така и в по-широк – европейски, или дори глобален, план.

2. След успешната си хабилитация, кандидатът да насочи академичното си внимание към разширяване на теоретичния обхват на изследванията си, задълбочаване, обобщаване и систематизация на постигнатите теоретични и най-вече научно-приложни резултати с цел търсене на начини за приложението им в практиката, което те определено заслужават. Задълбочаването и конкретизацията на изследванията ще доведе до по-голяма популярност на д-р Хаджичонева у нас като работеща по не толкова изследваната тематика за иновациите като предопределящи предприемаческата конкурентоспособност и постепенно включването ѝ като експерт в институции и организации, включително бизнеса и неправителствения сектор, при обсъждане на тези въпроси.

3. Предвид заемането на академична длъжност „доцент“ се очаква д-р Хаджичонева да бъде титуляр на учебни дисциплини, по които има публикации. В тази връзка от безспорна полза за студенти и докторанти ще бъде разработването и провеждането на курсове в областта на изкуственият интелект в бизнес управлението в програмите на Департаменти „Администрация и управление“ и „Икономика“, а и като общо-образователни курсове за всички специалности. Наред

с това кандидатът следва да насочи усилията си към публикуване на учебници и учебни помагала по изследваните от нея актуални теми, с което ще допринесе за бъдещата успешна акредитация на програмите на Департамент „Администрация и управление“.

4. С цел по-нататъшно академично развитие, както и практическото приложение на научните резултати, от полза би било по-активното участие на д-р Хаджичонева в научно-изследователски и приложни проекти, с амбицията то да допринесе за успешното включване на департамент „Администрация и управление“, а и на НБУ в по-общ план в подобни проекти.

Заклучение

Гл. ас. д-р Юлиана Хаджичонева се представя с голям брой научни трудове с ясно изразени научни приноси, като съчетава сполучливо научноизследователската, преподавателската и научно-приложната дейност по определената проблематика, което ѝ позволява полезно обвързване на теорията с практиката и пълноценно обучение на студентите. Заедно с преподавателската работа, която осъществява, тя може да бъде определена като специалист, напълно отговарящ на и дори надвишаващ представите и стандартите за академичната длъжност „доцент“, за която кандидатства. Въз основа на това, както и на активното участие на д-р Хаджичонева в академичния живот на Нов български университет **категорично заявявам моята положителна оценка относно цялостната академична дейност на кандидата и препоръчвам на уважаемия Академичен съвет гл. ас. д-р Юлиана Божидарова Хаджичонева да бъде избран за доцент в област на висше образование „3. Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.7. Администрация и управление (Предприемачество, конкурентоспособност, бизнес развитие, изкуствен интелект).**

София
1.09.2023 г.

Подпис
/доц. д-р Е. Маринов/